

KREATIVLIK TUSHUNCHASINING PEDAGOGIK ASOSLARI

*Urganch RANCH texnologiya universiteti
magistri **Bekchanova Nafosat Rajapboy qizi***

Annotatsiya. Mazkur maqolada kreativlik tushunchasining pedagogik mohiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Kreativlik shaxsning muhim pedagogik sifati sifatida talqin etilib, uning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillar yoritiladi. Tadqiqot davomida kreativlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari, ta'lim jarayonida kreativ fikrlashni rag'batlantirish imkoniyatlari aniqlanadi. Maqola umumiy o'rta ta'lim amaliyotida kreativlikni shakllantirish masalalarini ilmiy asoslashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kreativlik, ijodiy qobiliyatlar, pedagogik asoslar, ta'lim jarayoni, o'quvchi shaxsi, kreativ fikrlash.

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется педагогическая сущность понятия креативности и её роль в образовательном процессе. Креативность рассматривается как важное педагогическое качество личности, раскрываются педагогические факторы, влияющие на её формирование и развитие. В ходе исследования определяются педагогические основы развития креативности, а также возможности стимулирования креативного мышления в образовательном процессе. Статья направлена на научное обоснование вопросов формирования креативности в практике общего среднего образования.

Ключевые слова: креативность, творческие способности, педагогические основы, образовательный процесс, личность учащегося, креативное мышление.

Annotation. This article provides a scientific and theoretical analysis of the pedagogical essence of the concept of creativity and its role in the educational process. Creativity is interpreted as an important pedagogical quality of an individual, and the pedagogical factors influencing its formation and development are examined. The study identifies the pedagogical foundations for developing creativity and explores the possibilities of stimulating creative thinking in the educational process. The article contributes to the scientific substantiation of issues related to the formation of creativity in general secondary education practice.

Keywords: creativity, creative abilities, pedagogical foundations, educational process, learner's personality, creative thinking.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan asosiy talablardan biri — mustaqil fikrlay oladigan, muammoli vaziyatlarda noodatiy

yechimlar topishga qodir, kreativ shaxslarni tayyorlashdir. Shu bois pedagogika fanida kreativlik tushunchasini nazariy jihatdan asoslash va uni ta'lim jarayonida shakllantirish mexanizmlarini aniqlash dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

Bugungi kunda bilimlarni oddiy o'zlashtirish yetarli bo'lmay, ularni yangi sharoitlarda qo'llay olish, yangicha yondashuvlarni ishlab chiqish, innovatsion faoliyat yuritish o'quvchi shaxsining muhim sifatlari qatoriga kiradi. Bu esa kreativlikni pedagogik kategoriya sifatida chuqur o'rganishni taqozo etadi.

Pedagogik adabiyotlarda kreativlik shaxsning yangilik yaratishga yo'naltirilgan intellektual va faoliyatga oid qobiliyatlari majmui sifatida talqin etiladi. Kreativlik insonning fikrlash moslashuvchanligi, muammoga noodatiy yondashuvi, original g'oyalar ilgari surish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Pedagogik nuqtayi nazardan kreativlik shaxs rivojlanishining muhim ko'rsatkichi bo'lib, u ta'lim jarayonida shakllantiriladigan sifat hisoblanadi.

Kreativlik mohiyatini bilish muammosi zamonaviy ilm-fan doirasida murakkab va ko'p qirrali nazariy masala sifatida talqin etiladi. "Kreativlik" tushunchasining mazmun-mohiyatini ochib berish masalasi falsafa, psixologiya va pedagogika fanlarida keng qamrovli tadqiqotlar obyekti bo'lib kelmoqda [3]. Ushbu yo'nalishlardagi ilmiy qarashlar kreativlikni inson faoliyatining eng yuqori va murakkab shakllaridan biri sifatida asoslashga xizmat qiladi.

Tor ma'noda kreativlik insonning shunday faoliyati sifatida tushuniladiki, uning natijasida ilgari mavjud bo'lmagan, sifat jihatidan yangi va jamiyat taraqqiyoti uchun muayyan ijtimoiy-tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan mahsulot yaratiladi. Keng ma'noda esa kreativlik faoliyat insonning amaliy yoki nazariy faoliyatining barcha turlarini qamrab oladi va bunda kamida faoliyat subyekti uchun yangilik bo'lgan bilimlar, qarorlar, faoliyat usullari hamda moddiy yoki ma'naviy mahsulotlar yuzaga keladi.

Mazkur yondashuv doirasida kreativlikning asosiy belgisi yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish jarayoni hisoblanadi. Shu bilan birga, kreativlik faoliyatning samaradorligi va mazmuni shaxsning individual xususiyatlari, ichki ehtiyojlari hamda motivatsion omillari bilan uzviy bog'liq bo'lib [1], aynan ushbu omillar kreativlik jarayonida yetakchi ahamiyat kasb etadi.

Kreativlik faoliyati muayyan baholash mezonlari, qadriyatlar shkalasi hamda psixofiziologik tuzilma bilan tavsiflanadi va shaxsning rivojlanish jarayonida subyektiv hamda obyektiv ahamiyatga ega bo'ladi. Kreativlikning mohiyatini anglash masalasi shaxs individualining psixologik va fiziologik xususiyatlarini kompleks tahlil qilish bilan uzviy bog'liqdir.

"Kreativlik" tushunchasi shaxsiy ibtidoni o'zida mujassam etib, asosan inson faoliyatiga nisbatan qo'llaniladigan kategoriya hisoblanadi. Shaxsning asosiy va fundamental xususiyatlaridan biri sifatida kreativlik ajratib ko'rsatiladi. Kreativlik

umumiy, universal qobiliyat sifatida e'tirof etilib, u shaxsning o'ziga xos individual-psixologik strukturasi bilan belgilanadi.

Ushbu sifat aqliy operatsiyalarni tezkor va aniq bajarish qobiliyati, mantiqiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanganligi, verbal assotsiatsiyalarning originalligi, shuningdek, tafakkur va tasavvur (xayol)ning yuqori darajada shakllanganligi bilan xarakterlanadi [2]. Shu jihatdan kreativlik shaxsning ijodiy salohiyatini belgilovchi yetakchi omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Mazkur muammoning pedagogik aspekti ta'lim jarayonida o'quvchining shaxsiy faolligini yuqori darajada ta'minlashga yo'naltirilgan yangi mazmun, shakl va o'qitish metodlarini izlash masalasi bilan bevosita bog'liqdir. Bunday yondashuv o'quvchining tanlangan faoliyat turiga nisbatan muayyan qobiliyatlarning mavjudligi va rivojlanganlik darajasiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq hisoblanadi.

Kreativlik faqat tug'ma xususiyat sifatida emas, balki maqsadga yo'naltirilgan pedagogik ta'sirlar natijasida rivojlanadigan sifat sifatida qaraladi. Shu bois ta'lim jarayonida o'quvchining bilish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashga undash va ijodiy muhit yaratish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Kreativlikni shakllantirish pedagogik jarayonning quyidagi asosiy omillari bilan belgilanadi:

- ta'lim jarayonining shaxsga yo'naltirilganligi;
- muammoli va ijodiy vazifalardan tizimli foydalanish;
- o'quvchining mustaqil faoliyatini rag'batlantirish;
- ta'limda erkin fikrlash va o'zini ifodalash imkoniyatlarini yaratish [4].

Mazkur pedagogik shart-sharoitlar o'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirish, yangilikka intilish va ijodiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Kreativlikni rivojlantirishda motivatsion omil alohida ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchining o'qishga bo'lgan ichki ehtiyoji va qiziqishi bilan chambarchas bog'liqdir.

Ta'lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyiha faoliyati, mustaqil tadqiqot ishlari orqali amalga oshiriladi. Ushbu yondashuvlar o'quvchining faolligini oshirib, uning kreativ salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Pedagog tomonidan yaratilgan qulay psixologik muhit, o'quvchining fikrini hurmat qilish, xatoga yo'l qo'yishdan qo'rqmaslik kabi sharoitlar kreativlik rivojlanishining muhim omillaridan hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, kreativlik tushunchasi pedagogik nuqtayi nazardan shaxsning muhim sifati bo'lib, u ta'lim jarayonida maqsadga yo'naltirilgan pedagogik ta'sirlar orqali shakllantiriladi va rivojlantiriladi. Kreativlikni rivojlantirish o'quvchi shaxsining intellektual faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini ta'minlash hamda kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois kreativlik

tushunchasining pedagogik asoslarini chuqur o'rganish va uni ta'lim amaliyotiga samarali joriy etish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muslimov N.A. "Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi" /Monografiya. –T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2013
2. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности. СПб, 2006. – С. 285.
3. Ключкова Г.М. Моделирование креативной образовательной среды как необходимое условие создания технологии творчества будущих бакалавров // Научнопрактический журнал «Вестник психотерапии» № 34 (39). – Санкт-Петербург: ВЦЭиРМ им. Никифорова МЧС России, 2010. – 152 с. (С. 82–88).
4. Леднев В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы. – 2-е изд. – М.: Высшая школа, 2001. – С. 305. Молотова В.Н. Декоративно-прикладное искусство: учебное пособие. – М.: Форум, 2007. – С. 272.